

===== Adaletin Tamiri =====

:date: 2014-11-23 02:18:14 +0200

.. :Author: Emin Reşah .. :Date: 12614

Mülkün, yani melikliğın yani krallığın ve yani günümüzdeki manasıyla devletin temeli olan adalet ne şekilde tamir edilir?

Türkiye’de adalet sistemine işi düşmek bile müstakilen ceza olduğu için insanlarda *suç işleyenin yanına kar kalıyor* anlayışı mevcut. Sistem içinde sorumluluğu atacak çok aktör bulunduğundan, kimse *ben görevimi yapmıyorum, onun için bu işler yürümüyor* demez. Polis savcıcı, savcı polisi, hakim savcıcı, avukat hakimi, mübaşir bilirkişiyi, bilirkişi memuru suçlayabilecek imkan ve kafada olduğundan, bu işlerde düzelme *herkes görevini daha iyi yapsın* diyerek olmaz. Bürokrasi idealist gençlerden, ylgın ortayışlılar ve ekşi emekliler üretmeye uygun bir habitattır ve bir kişiye veya gruba parmağımızı uzatıp, *bunu değıştirirsek, mesele çözülr* diyemeyiz.

Böyle olunca bataklığa kova kova temiz su eklemek manasına gelen bir takım *reformların* etkisini beklemek güç.

Adalet sisteminde birinci hedef, hükme güvenin tesis edilmesi. Bunun için hakimlere, son kararı veren her kimse ona, onun kararını hakkıyla verdiğine inanabilmek gerek. Hukuk sisteminin adalet ürettiğine kani olacağımız yer, sonuç aleyhimize de olsa, hakimin işini iyi yaptığına dair inancımız.

Bugün böyle bir inancımız var mı? Hakimin son sözü söylediği ve temyiz mekanizmasının da benzer şekilde işlediği bir dünyada, adalete kanaat etmemiz zor. Adalet sisteminin tek maksadı *toplumun adaletin varlığına inanması* ise (Gece Dikilen Ağaç (s. 11) <file:kitap/GeceDikilenAgac-T2-A4.pdf>___) hakimin işini hakkıyla yapıp yapmadığını da birilerine sormak gerek.

Günümüzde bu *birilerine sormak* mekanizması, temyiz demek. Temyiz mekanizmalarının ise hakimin daha tecrübeli ve uzman olması dışında yerel mahkemelerden öзде bir farkı yok. Temyizi kim temyiz edecek?

Neticede mahkeme kararı, belli sayıdaki hakimin kanaatiyle verilmiş bir karar ve bu belli sayıdaki hakim, bazı sebeplerle kararı belli şekilde yorumlayarak vermişse, telafisi yok. Normal şartlar altında mesleği hukuk olan insanların davaların vechelerini daha iyi inceleyeceğini, tarafları daha iyi dinleyeceğini, işin özünü daha net kavrayacağını kabul edebiliriz. Bir davanın, diğer bir davayla kıyas edecek keskinlikte tecrübeleri olduğunu düşünebiliriz. Ancak *normal şartlar* hemen her zaman insanların verdikleri karardan dolayı müsbet veya menfi bir karşılık elde etmelerine bağlı. Hakimlerin ve benzerlerinin verdikleri hükümden dolayı kimseye sorumlu olmayışları, onları *normal şartların* dışına itiyor.

Hasılı eğer bir davada adaletin sağlanıp, sağlanmadığına bakmak gerekiyorsa, hakimlerin kararını da *halka* danışmak gerek. *Halk* dediğimiz, illa geniş bir kitle değil, ancak jüri sistemindeki kadar bir örneklemin, *evet, karar adalete uygundur* diyebilmesi lazım. Bunlar Anglosakson jürisindeki gibi *karar vermeye*

değil, kararı tescil etmeye vazifeli ve okuduğunu anlayacak kadar kafası çalışan insanlardan rastgele seçilmiş bir grup.

Hakimin davanın hakkını verdiğini, müsbet ve menfi delilleri dikkate aldığını, ilgili kanunları hakkıyla uyguladığını söyleyecek bir grup insandan bahsediyorum.

Şimdiki durumda, karar lehine çıksa falanca adamın siyaseten veya madden daha güçlü olduğu için kollandığını söylemek mümkün. Belki doğru, belki yanlış, *güçlüler haksızdır* diye bir kural yok, *haklıdır* diye bir kural olmadığı gibi. Filanca bakanın falanca yolsuzluk davasından beraat edip etmeyişi, o sebeple kimse tarafından dikkat alınmıyor.

Bunun üzerine, mesele sadece siyasi güç odaklarından kaynaklanıyormuş gibi bazı davaların *siyasi* olup olmadığı tartışılıyor. *Falancanın yolsuzluk dosyası, neden seçimlerden önce getiriliyor?* Aslında siyasilerin bulaştığı bütün davalar, kadastro davası da olsa, trafik davası da, *siyasi davalardır*. Bunların siyasi *gönderimleri* mevcuttur. O sebeple, Ergenekon olsun, şimdiki yolsuzluk davaları olsun, *siyasi davalar* oldukları inkar edilemez. Bu davaların siyasi tarafı yokmuş, *tamamen hukuki* imiş gibi yapanlar başka bir siyasete tabidirler ve *siyasetle alakası yokmuş gibi yapmak* siyasetini takip etmeye çalışırlar.

Kendileri buna inanıyor mudur, bilmem.

Hukukun (ve siyasetin ve ticaretin ve tüm sosyal mekanizmaların) işleyişi zamanla meslek oligarşilerine sebep olur. Bugün kanunları yapanların büyük kısmı hukukçu, o sebeple (kasten veya farkında olmadan) hukukçuların devlet mekanizmasındaki rolü kuvvetleniyor. Kanunların ayrıntıları arttıkça, normal bir insanın bunlara ulaşması, anlaması, yorumlaması zorlaşıyor ve mesleği sadece bunları yorumlamak olan bir grup ortaya çıkıyor. Bu insanların birbirleriyle meslek dayanışması adına *hukuku* kimseye bırakmak istemeyişleri doğal, ancak bu hukuk meslekçiliğinin sonu, hukukun kanunların arasında ezilmesinin de sebebi.

Kanunlar (siyasi, ticari, hukuki vs.) oligarşilerin, toplumun diğer kısımları üzerindeki hakimiyetlerini tahkim edebilmesi için çalışıyor. Hukuk bu arada sadece retorik bir araç.

Benzer durumlar her alanda mevcut: Mesela maliyeciler. *Devlet gerçek ve tüzel kişilerin, bir senedir işletmedikleri menkul ve gayrimenkul servetlerinden %10 vergi alır* gibi tek maddelik bir kanun, aslında tüm vergi düzenlemesine yeter. Ancak bu *fazla basit* olacağı ve kimse mali müşavir tutmayacağı ve maliyecilerin de *ekmek yemesi* gerektiği için, bitmez tükenmez vergi çeşitleri ve onların bitmez tükenmez istisnaları arasında boğuşan bir grup ihdas edilir.

Bu gruplara girmek için o grupların hayattaki önemlerini iyice öğrenmek gerekir. Bir insanın hukukçuluk mesleğinin hayatta ne kadar *elzem* olduğunu anlamadan hukukçu olması mümkün değil, diğer tüm meslekler için de genelde böyle. Bu kabuller sonunda meslek oligarşileri usul usul kendi konumlarını tahkim etmek için çalışıyor.

Bu arada retorik bir araç olmayan cinsinden, insanlara adalet duygusu vermesi beklenen hukuk kayboluyor. İnsanları sebebini sonucunu anlamadıkları kanunların uygulanmasından adalet oluştuğuna inanmak zordur. Kanunlar karmaşıklaştıkça, maksadını, hedefini anlamak güçleşir ve hedefi anlaşılmayan kanun, hiç olmayan kanundan bile adalete daha zarar vericidir.

Kanunları uygulamak, insanları hakka, hukuka ikna etmekten elbette daha kolay. *Falanca suça şu kadar yıl hapis* şeklindeki bir kanunun hemen hiçbir zaman mantıklı açıklaması yok, ancak insanlar suç ile cezanın mütenasip olduğunu düşündüklerinde, adaletin mevcut olduğuna ve devletin bu adaleti ürettiğine inanırlar.

O sebeple *hukuk* gerçekte tamamen siyasi ve toplumun nereye gitmek istediğiyle alakalı bir meseledir. Cengiz Han'ın *Yassası* da hukuktu, ancak toplumu götürmek istediği yer bugün bizim olmak istediğimiz yerden hayli farklı olduğu için, *suyu kirletene idam* cezası hukuktan başka bir şey gibi görünüyör.

O sebeple hukuktan bahsederken, önce toplumun ne olmak istediğini soruşturmak gerek. Belki insanlar rüşveti o kadar da sorun etmiyorlar, belki zina onlar için ufak bir eğlence, belki hırsızlıkla karşılaştıklarında *çalabilene helal olsun* diyorlar. Bunları gözardı ederek, halka idealler temelinde bir hukuk sunmanın sonucu bugünkü gibi oluyor. İnsanlar kanunların suçu teşvik ettiğini veyahut suçsuzların cezalandırıldığını düşünüyor ve hukukun asıl amacı olan güven çürüyor.

Hukukun bir amacının da toplumu dönüştürmek olduğu, tamamen halka dayanan bir hukukun, bu görevini yapamayacağı iddia edilebilir. Hukukun böyle bir dönüştürücülük hedefi olduğunu kabul ediyorum ve toplumu ne tarafa çekmek gerekiyorsa, hukukun bir adım daha önde olması gerektiğini de anlayabilirim. Ancak bizdeki hukuk *bir adım* ötede değil, hepten kopuk ve hukuk felsefemiz *Batı ne diyorsa o* gibi bir kolaycılığa dayandığından, bizimle alakası olmayan bir hukuk sistemini uygulamaya çalışıyoruz. Patinaj yapan hukuk sistemi zayıf insanları yıldırma ve güçlülerin elinde silah olmaktan başka işe yaramıyor.

Şimdi, özetle, hukukun iki amacı varsa, bunlar (1) toplumda adalet duygusunu uyandırmak ve (2) toplumun değerlerini *daha makbul* hale getirmek diyebiliriz. *Kime göre makbul* sorusunun üzerinde durmadım. Hukukun içeriğindeki farklılığın kaynağı bu *kime göre* sorusu zaten. Bizdeki mesele ikinci hedef uğruna, birinci hedefin bile feda edilebilir görülmesi ve hukukun dönüştürücülüğü adına, onun güven sağlayıcı temel vasıflarının gözardı edilmesi.

Güveni tesis etmek için de, bürokratik düzenlemeler, falanca kurulda filancanın etkisini artırmak, falanca düzenlemeler yapmanın yeterli olmadığı kanaatindeyim. Bu saatten sonra Türkiye'de hukuku yeniden inşa edecek bir fikre ihtiyaç var ve bu sadece bir takım bürokratik mekanizmaları değiştirerek mümkün görünmüyor.